

Joanna Kalandyk

**Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu –
II Wydział Karny z 13 grudnia 2012 r.
(II AKa 256/12)***

Teza: „Zarówno orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, jak i zdecydowana większość nauki prawa karnego opowiada się za teorią obiektywną związku przyczynowego, która polega na tym, że działanie sprawcy jest jednym z warunków koniecznych, bez którego dany skutek w danym przypadku by nie nastąpił. Przyłączenie się do działania sprawcy innych jeszcze przyczyn nie wyłącza odpowiedzialności karnej za powstały skutek”¹.

Glosowany wyrok Sądu Apelacyjnego dotyczy problematyki ustalenia więzi między czynem sprawcy a zaistniałym skutkiem. W aktualnym orzecznictwie i doktrynie prawa karnego przyjmuje się, że najbardziej użyteczną koncepcją dla przypisania domniemanemu sprawcy skutku stanowiącego znamię typu czynu zabronionego, jest obiektywne przypisanie skutku. W myśl owej koncepcji, dla przypisania odpowiedzialności karnej za czyn charakteryzujący się działaniem, niewystarczające jest samo ustalenie związku przyczynowego pomiędzy zachowaniem sprawcy a powstałym skutkiem. Obiektywne przypisanie skutku poza analizą płaszczyzny ontologicznej wymaga w tym wypadku również wykazania naruszenia normy sankcjonowanej, zakazującej powodowania skutku (płaszczyzna normatywna)². W przypadku przestępstw popełnionych przez zaniechanie, charakteryzujących się brakiem aktywności w kierunku wymaganym przez normę sankcjonowaną, obiek-

* < [http://orzeczenia.poznan.sa.gov.pl/details/\\$N/15350000001006_II_AKa_000256_2012_Uz_2012-12-13_001](http://orzeczenia.poznan.sa.gov.pl/details/$N/15350000001006_II_AKa_000256_2012_Uz_2012-12-13_001) >.

¹ < [http://orzeczenia.poznan.sa.gov.pl/details/\\$N/15350000001006_II_AKa_000256_2012_Uz_2012-12-13_001](http://orzeczenia.poznan.sa.gov.pl/details/$N/15350000001006_II_AKa_000256_2012_Uz_2012-12-13_001) >.

² W. Wróbel, A. Zol, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2011, s. 191 i n.

tywne przypisanie skutku ogranicza się do płaszczyzny normatywnej, przy uwzględnieniu wiedzy na temat hipotetycznych przebiegów kauzalnych jakie miałyby miejsce w przypadku podjęcia przez domniemanego sprawcę zachowania nakazanego mu przez prawo³. Dla przypisania odpowiedzialności karnej za przestępstwo materialne z zaniechania, domniemany sprawca winien być tzw. gwarantem nienastąpienia skutku. Zgodnie z art. 2 k.k., gwarantem jest osoba, na której ciąży prawny, szczególnie obowiązek zapobiegnięcia skutkowi. W omawianym wyroku Sąd Apelacyjny odniósł się do zagadnień: ustalenia przyczynowości między czynem sprawcy a powstałym skutkiem oraz włączenia się innego podmiotu w przebieg związku przyczynowego.

Glosowane orzeczenie zostało wydane na tle następującego stanu faktycznego: w dniu 25 listopada 2011 r. oskarżony M. K. kilkukrotnie ugodził swoją żonę D. K. nożem (w okolicę klatki piersiowej, okolicę bródkiową i powierzchnię grzbietową lewej ręki), powodując obrażenia w postaci ran kłutych. Rana kłuta klatki piersiowej była przyczyną zewnętrznego i wewnętrznego krwawienia oraz niewydolności oddechowo-krażeniowej, prowadzących do zgonu pokrzywdzonej w dniu 27 listopada 2011 r. Wyrokiem Sądu Okręgowego, oskarżony M. K. został uznany za winnego popełnienia przestępstwa z art. 148 § 1 k.k., i przy zastosowaniu art. 60 § 2 pkt. 1 i 2 k.k. oraz art. 60 § 6 pkt 2 k.k. skazany na karę 4 lat pozbawienia wolności. Powyższy wyrok Sądu Okręgowego zaskarżył obrońca skazanego, zarzucając orzeczeniu obrazę prawa materialnego (tj. art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 9 § 1 k.k.) poprzez jego błędną wykładnię, co doprowadziło do błędnej kwalifikacji czynu jako zabójstwa z zamiarem ewentualnym, podczas gdy z okoliczności sprawy wynika, że oskarżony wypełnił znamiona przestępstwa z art. 157 § 2 k.k. Ponadto skarżący zarzucił orzeczeniu obrazę przepisów postępowania, mającą istotny wpływ na treść orzeczenia (tj. art. 2 § 2 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. i art. 242 k.p.k. oraz art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k.) oraz błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, będący rezultatem naruszenia wskazanych wyżej przepisów prawa procesowego. Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na brak wniosku o ściganie przestępstwa z art. 157 § 2 k.k., ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia sądowi pierw-

³ M. Bielski, *Kryteria obiektywnego przypisania skutku na tle współczesnej polskiej dogmatyki prawa karnego*, w: *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. II, Warszawa 2012, s. 510.

szej instancji. Sąd Apelacyjny w Poznaniu glosowanym wyrokiem utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie, przedstawiając w uzasadnieniu kilka twierdzeń budzących wątpliwości.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do podstaw przypisania odpowiedzialności karnej za powstały skutek domniemanemu sprawcy. W uzasadnieniu do omawianego judykatu Sąd Apelacyjny zarzucił skarżącemu, jakoby ten starał się nie zauważać, że zarówno orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, jak i przedstawiciele doktryny prawa karnego opowiadają się za „teorią obiektywnego związku przyczynowego”. Zdaniem Sądu Odwoławczego związek ten opiera się na stwierdzeniu, że działanie sprawcy jest jednym z warunków koniecznych zaistnienia skutku, bez którego to działania skutek by nie nastąpił, a dołączenie się innych jeszcze przyczyn nie wyłącza odpowiedzialności karnej sprawcy. Teza ta stawia pod znakiem zapytania zapatrywanie prawne tegoż sądu na kwestię ustalenia odpowiedzialności karnej za skutek. Należy zauważyć, że w doktrynie prawa karnego od lat odróżnia się samo ustalenie związku przyczynowego od przypisania odpowiedzialności karnej sprawcy. Jak podaje Ryszard Dębski w publikacji z 1995 r.: „Z perspektywy czasu dziś już wiadomo, że poszczególne teorie związku przyczynowego brały na siebie zadania »ponad siły«, że samo ustalenie związku przyczynowego nie wskaże jednoznacznie odpowiedzialnych karnie za skutek, ani nawet sprawców w rozumieniu norm prawa karnego, że nie należy mieszać do problematyki przyczynowości zagadnień odpowiedzialności za skutek, nie należy też identyfikować przyczynienia się ze sprawstwem”⁴. Przy zestawieniu zarzutu, jaki Sąd Apelacyjny postawił skarżącemu z dalszą częścią uzasadnienia glosowanego wyroku, trudno ocenić jakim modelem odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe posłużył się sąd. Aktualnie przyjmuje się, że w orzecznictwie i doktrynie prawa karnego za najbardziej przydatną w tym zakresie uważa się koncepcję obiektywnego przypisania skutku. Z przytoczonej tezy wyroku można jednak wnioskować, że w gruncie rzeczy sąd *ad quem* opowiedział się za tzw. teorią ekwiwalencji, wedle której czyn winien być warunkiem koniecznym wystąpienia skutku. Wydaje się, że na gruncie tej właśnie teorii Sąd Odwoławczy przypisał oskarżonemu odpowiedzialność karną za przestępstwo z art. 148 k.k. – argumentując, iż zadana przez sprawcę rana kłuta pozostała w adekwatnym związku przyczynowym ze skutkiem w postaci śmier-

⁴ R. Dębski, *Pozaustawowe znamiona przestępstwa. O ustawowym charakterze norm prawa karnego i znamionach typu czynu zabronionego nie określonych w ustawie*, Łódź 1995, s. 164.

ci pokrzywdzonej, nawet mimo wystąpienia innych jeszcze okoliczności, niezależnych od woli sprawcy. Można więc przypuszczać, że w omawianej sprawie sąd posłużył się testem warunku *sine qua non*, zgodnie z którym ustalenie powiązania przyczynowego opiera się na przeprowadzeniu operacji myślowej, w której eliminuje się z łańcucha przyczynowego czyn domniemanego sprawcy. Jeżeli myślowa eliminacja czynu doprowadzi do wniosku, że skutek nie wystąpiłby, gdyby nie działanie sprawcy, należy przyjąć, iż było ono warunkiem kauzalnym skutku. Przedstawiciele doktryny niejednokrotnie wypowiedzieli się już na temat braku przydatności powyższej teorii dla ustalenia związku przyczynowego na gruncie prawa karnego. Zarzuca się jej przede wszystkim, że w rzeczywistości nie bada powiązań przyczynowych między czynem a skutkiem, lecz służy ocenie wartości kauzalnej działań sprawczych i potwierdzeniu przyjętej już wcześniej tezy o powiązaniu przyczynowym⁵. Przeciwno teorii ekwiwalencji wysuwa się także argument, że zbyt szeroko określa ona krąg podmiotów, których działanie może zostać uznane za warunek kauzalny skutku. Wydaje się, że właśnie ze względu na tak szeroki zakres potencjalnej penalizacji Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu do omawianego orzeczenia podkreśla, iż skutek w postaci śmierci pokrzywdzonej może zostać przypisany oskarżonemu ze względu na fakt, że nie wykraczał on poza granice zamiaru sprawcy. Nie budzi wątpliwości, że przypisanie zamiaru bezpośredniego albo wynikowego ma niebagatelne znaczenie dla pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej za czyn zabroniony charakteryzujący się umyślnością. Należy jednak przypomnieć, że kwestię przypisywalności skutku winno się rozpatrywać na płaszczyźnie bezprawności, a nie strony podmiotowej⁶.

Najwięcej zwolenników ma dziś teoria obiektywnego przypisania skutku i w oparciu o jej strukturę winno się rozpatrywać odpowiedzialność oskarżonego w omawianej sprawie. Jak już wspomniano, przypisanie skutku przestępnego inaczej przedstawia się w przypadku przestępstw materialnych z działania, a inaczej przy przestępstwach materialnych charakteryzujących się zaniechaniem. W ramach koncepcji obiektywnego przypisania skutku ustalenie związku przyczynowego pomiędzy działaniem domniemanego sprawcy a skutkiem przestępnym wymaga analizy płaszczyzny ontologicznej, dokonanej w oparciu o tzw. test warunku właściwego. Związek

⁵ T. Sroka, *Odpowiedzialność karna za niewłaściwe leczenie. Problematyka obiektywnego przypisania skutku*, Warszawa 2013, s. 213–214; W. Wróbel, A. Zołł, *op. cit.*, s. 195.

⁶ Por. m.in. wyroki SN: z 9 V 2013 r., V KK 342/12, LEX nr 54393; z 4 VII 2013 r., III KK 33/13, LEX nr 1375223.

przyczynowy winien być w tym wypadku rozpatrywany na podstawie powszechnie znanych prawidłowości przyczynowych, zachodzących pomiędzy podjęciem określonego zachowania a jego następstwem w postaci danego skutku. Tak rozumiane prawa empiryczne mogą mieć charakter deterministyczny lub probabilistyczny. Ustalenie związku przyczynowego na podstawie testu warunku właściwego obejmuje dwa etapy. Pierwszy z nich polega na wykazaniu prawidłowości, wskazującej na istnienie powiązania przyczynowego pomiędzy dwoma zjawiskami, ustalanej przez miarodajne kręgi specjalistów. Drugi etap to subsumcja określonego stanu faktycznego pod ustaloną prawidłowość przyczynową, polegająca na dowodowym potwierdzeniu wystąpienia prawa empirycznego w analizowanym przebiegu przyczynowym⁷. Potwierdzenie takie będzie miało miejsce wówczas, gdy pomiędzy określonym zdarzeniem a skutkiem możliwe jest wykazanie nieprzerwanego łańcucha przyczynowo-skutkowego w postaci przekazu energetycznego lub informacyjnego, w którym to jedno zdarzenie kształtowane jest przez drugie⁸. Jeżeli owa prawidłowość znajduje zastosowanie w danych okolicznościach, należy przyjąć istnienie związku przyczynowego pomiędzy określonym zachowaniem a powstałym skutkiem. Należy zaznaczyć, że analiza związku przyczynowego odbywa się z perspektywy *ex post*, a więc przy uwzględnieniu wszystkich znanych elementów stanu faktycznego, nawet jeżeli nie były one znane domniemanemu sprawcy⁹.

Samo stwierdzenie istnienia związku przyczynowego nie jest jednak wystarczające dla obiektywnego przypisania skutku. W tym celu konieczne staje się odwołanie do płaszczyzny normatywnej, pozwalającej na określenie kręgu zachowań, które zgodnie z potrzebami kryminalno-politycznymi winny być karalne. Na płaszczyźnie normatywnej dla przypisania odpowiedzialności za skutek przestępny niezbędne jest wykazanie bezprawności zachowania domniemanego sprawcy¹⁰ oraz ustalenie relacji sprawczej między tym zachowaniem a skutkiem¹¹. Analiza bezprawności zachowania domniemanego sprawcy sprowadza się do ustalenia (z perspektywy *ex ante*), czy stanowiło ono naruszenie normy sankcjonowanej zakazującej powodowania skutku lub nakazującej zapobieżenia skutkowi przestępnemu.

⁷ M. Bielski, *op. cit.*, s. 512.

⁸ W. Wróbel, A. Zołł, *op. cit.*, s. 194–195.

⁹ T. Sroka, *op. cit.*, s. 217.

¹⁰ Por. A. Barczak-Oplustil, Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego – Izba Kar na z 15 lutego 2012 r. (II KK 193/2011), CPKiNP 2012, z. 4, s. 149–157; T. Sroka, *op. cit.*, s. 43–44; W. Wróbel, A. Zołł, *op. cit.*, s. 196–197.

¹¹ *Ibid.*

Odnosi się więc ona zarówno do przestępstw materialnych z działania, jak i tych popełnionych przez zaniechanie. Z naruszeniem normy sankcjonowanej mamy do czynienia wówczas, gdy sprawca poprzez swoje zachowanie narusza reguły postępowania z dobrem prawnym, określające „treść obowiązku prawnego w danych okolicznościach faktycznych”¹². Ustalenie relacji sprawczej między zachowaniem domniemanego sprawcy a powstałym skutkiem przestępnym sprowadza się do wykazania, że stworzone przez sprawcę niebezpieczeństwo dla dobra prawnego urzeczywistniło się następnie w skutku. Oznacza to, że sprawca winien naruszyć regułę postępowania mającą zapobiec nastąpieniu skutku na drodze, na której w rzeczywistości on nastąpił. Ponadto zachowanie sprawcy musi w istotny sposób zwiększać zagrożenie dla chronionego dobra¹³.

W kontekście powyższych rozważań należy zastanowić się nad możliwością przypisania oskarżonemu odpowiedzialności za skutek w postaci śmierci pokrzywdzonej. Analiza zachowania domniemanego sprawcy powinna być dokonana na podstawie testu warunku właściwego. Bez wątpienia, w otaczającej rzeczywistości występuje powszechnie znane prawo empiryczne potwierdzające istnienie prawidłowości między zadaniem ran kłutych klatki piersiowej a skutkiem w postaci śmierci w wyniku krwawienia i niewydolności oddechowo-krażeniowej. Należy więc przyjąć, że ilekroć nastąpi wskazane działanie to z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością można założyć wystąpienie opisanego skutku. Wydaje się, że w omawianej sprawie możliwe jest wykazanie nieprzerwanego łańcucha przyczynowo-skutkowego. Niemniej jednak ustalenie odpowiedzialności za skutek nie ogranicza się jedynie do płaszczyzny ontologicznej, wymaga także analizy płaszczyzny normatywnej.

Zachowanie oskarżonego niewątpliwie stanowiło naruszenie reguł postępowania z dobrem prawnym w postaci życia i zdrowia ludzkiego, stwarzające nieakceptowany społecznie poziom ryzyka wystąpienia skutku przestępnego. Było więc sprzeczne z normą sankcjonowaną zakazującą powodowania skutku przestępnego. Zgodnie z przyjętą koncepcją obiektywnego przypisania skutku, istotną rolę odgrywa tzw. powiązanie normatywne (związek normatywny). Dla przyjęcia takiego powiązania niezbędne staje się wykazanie, że niebezpieczeństwo stworzone przez domniemanego sprawcę urzeczywistniło się następnie w skutku przestępnym. Wydaje się, że w analizowanej sprawie nie jest możliwe wykazanie takiego związku, gdyż przed nastąpieniem skut-

¹² M. Bielski, *op. cit.*, s. 514.

¹³ W. Wróbel, A. Zoll, *op. cit.*, s. 196.

ku w przebieg związku przyczynowego włączył się inny jeszcze podmiot naruszający regułę postępowania z dobrem prawnym.

Z powołanego w apelacji fragmentu opinii biegłej wynika bowiem, że przyczyną śmierci pokrzywdzonej był „błąd w sztuce, popełniony przez lekarza i nieudzielenie D. K. właściwej pomocy, oraz że pomoc ta mogła być jeszcze skuteczną w dniu 26 listopada 2011 roku”. Opinia ta wydaje się jasno eksponować negatywną przesłankę obiektywnego przypisania w postaci tzw. włączenia się cudzego zakresu odpowiedzialności. Przesłanka ta dotyczy sytuacji, w których dochodzi do przejęcia odpowiedzialności za skutek przestępny przez osobę, na której ciążył prawny, szczególnie obowiązek zapobieżenia skutkowi. W takim wypadku analiza odpowiedzialności karnej za skutek w postaci śmierci pokrzywdzonej winna obejmować zarówno zachowanie oskarżonego, jak i lekarza zobowiązanego do udzielenia pomocy. Jeżeli analiza hipotetycznego przebiegu przyczynowego doprowadzi do wniosku, że wykonanie przez lekarza ciężącego na nim obowiązku pozwoliłoby z wysokim prawdopodobieństwem uniknąć śmierci pokrzywdzonej, nastąpi przejęcie przez lekarza odpowiedzialności za skutek przestępny. Przejęcie takie będzie miało miejsce mimo tego, że to zachowanie oskarżonego stanowiło pierwotne źródło niebezpieczeństwa wystąpienia skutku przestępnego. Jeżeli jednak analiza hipotetycznego przebiegu przyczynowego prowadzi do wniosku, że skutek przestępny z wysokim prawdopodobieństwem wystąpiłby mimo wykonania przez lekarza ciężącego na nim obowiązku, to należałoby przypisać tę odpowiedzialność oskarżonemu¹⁴. W wypadku przejęcia przez lekarza odpowiedzialności za skutek przestępny, oskarżony może odpowiadać wyłącznie za usiłowanie popełnienia czynu zabronionego, a nie za jego dokonanie¹⁵. Powyższego zdaje się jednak nie uwzględniać w swoich rozważaniach Sąd Apelacyjny. Poważne wątpliwości budzi bowiem stwierdzenie sądu, że „zadanie przez oskarżonego M. K. rany klutej w przednią część klatki piersiowej D. K., [...] pozostawało w adekwatnym związku przyczynowym z zaistniałym skutkiem śmiertelnym, do którego wprawdzie mogło nie dojść gdyby pokrzywdzonej została udzielona właściwa pomoc lekarska, to jednak włączenie się do łańcucha przyczyn tej okoliczności, która była niezależna od oskarżonego, nie wyłączało tego związku”. Brak odwołania się do negatywnej przesłanki przypisania skutku w postaci włączenia się cudzego zakresu odpowiedzialności spowodowane jest prawdopodobnie przyjęciem koncepcji badania związku

¹⁴ T. Sroka, *op. cit.*, s. 539–540.

¹⁵ W. Wróbel, A. Zol, *op. cit.*, s. 208.

przyczynowego określonej przez sąd *ad quem* jako „teoria obiektywnego związku przyczynowego”.

W aktualnie obowiązującym Kodeksie karnym znajduje się jedynie fragmentaryczne uregulowanie normatywnych przesłanek obiektywnego przypisania skutku – w art. 2 k.k., odnoszącym się do tzw. gwaranta nienastąpienia skutku oraz w art. 9 § 2 i 3 k.k., odnoszącym się do przestępstw nieumyślnych i umyślno-nieumyślnych. Część przedstawicieli doktryny prawa karnego opowiedziało się za potrzebą wprowadzenia przepisu określającego normatywne przesłanki obiektywnego przypisania skutku¹⁶. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na przygotowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego (kadencja 2009–2013) projekt nowelizacji Kodeksu karnego.

W Projekcie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 5 listopada 2013 r.¹⁷ znalazła się propozycja ustawowego uregulowania normatywnych przesłanek obiektywnego przypisania skutku. W myśl art. 2 § 1 omawianego Projektu, normatywną przesłanką przypisania odpowiedzialności za przestępstwo skutkowe jest spowodowanie skutku w wyniku niezachowania reguły postępowania z dobrem, wiążącej w danych okolicznościach. Ponadto, reguła ta winna chronić dobro prawne przed naruszeniem na drodze, na której w rzeczywistości nastąpił skutek. Charakter tej regulacji jest uniwersalny, co umożliwi zastosowanie jej zarówno do przestępstw materialnych charakteryzujących się działaniem, jak i tych popełnionych przez zaniechanie. Jest to niewątpliwa zaleta w stosunku do przepisów aktualnie obowiązującego Kodeksu karnego. Należy zwrócić uwagę, że w ten sposób opisana przesłanka nie odbiega od założeń przyjętych dotychczas w doktrynie prawa karnego. Jednocześnie, co podkreślają także twórcy Projektu, jest ona na tyle ogólna, że nie zamyka drogi do dalszej dyskusji naukowej i rozwoju orzecznictwa w tym zakresie.

Aktualnie obowiązujący art. 2 k.k. w omawianym Projekcie przyjąłby formę art. 2 § 2. W praktycznie niezmienionym brzmieniu stanowiłby on dodatkową przesłankę, obok tej określonej w § 1, dotyczącą oczywiście przypisania skutku w wypadku przestępstw popełnionych przez zaniechanie.

W art. 2 § 3 Projektu określona została negatywna przesłanka obiektywnego przypisania skutku. Dotyczy ona sytuacji, w których skutek jest

¹⁶ Por. Wystąpienia referentów i uczestników dyskusji, *Przyczynienie się pokrzywdzonego a model obiektywnej przypisywalności skutku. O potrzebie ustawowej regulacji kryteriów obiektywnego przypisania*, Ogólnopolski Zjazd Katedr Prawa Karnego i Kryminologii, Kraków, 6 IX 2012 r.

¹⁷ Zob. Projekt Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego z dn. 5 XI 2013 r., < <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego-2009-2013/download,2556,0.html> >.

następstwem złożenia się niebezpieczeństw wynikających z bezprawnych zachowań więcej niż jednej osoby¹⁸. Zgodnie z brzmieniem projektowanego przepisu, skutek nie zostanie przypisany domniemanemu sprawcy wówczas, gdy w przebieg związku przyczynowego lub normatywnego włączy się osoba trzecia. Domniemany sprawca i osoba trzecia nie muszą naruszać tej samej reguły postępowania z dobrem chronionym prawem. Jednak relewantne z punktu widzenia projektowanego przepisu jest takie naruszenie reguły postępowania, które w sposób istotny wpłynęło na zmianę okoliczności powstania skutku. Niekwestionowaną zaletą omawianej regulacji jest pozostawienie otwartego katalogu negatywnych przesłanek obiektywnego przypisania skutku, pozwalające na dalszy rozwój nauki i orzecznictwa.

Wydaje się, że regulacja zaproponowana przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego jest jedyną szansą na pełną recepcję nauki o obiektywnym przypisaniu skutku w orzecznictwie sądowym. Ponadto atutem takiego uregulowania jest fakt, że może ono stanowić podstawę do kontroli kasacyjnej przyjętych przez sąd kryteriów przypisania skutku osobie skazanej.

Reasumując, należy opowiedzieć się za stanowiskiem, zgodnie z którym ocena odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe winna być przeprowadzana w oparciu o koncepcję tzw. obiektywnego przypisania skutku. W przypadku przestępstw charakteryzujących się działaniem, dla przypisania skutku domniemanemu sprawcy konieczna jest analiza dwóch płaszczyzn: ontologicznej i normatywnej. Dla ustalenia powiązania normatywnego kluczowe znaczenie mają tzw. negatywne przesłanki przypisania skutku, w tym włączenie się cudzego zakresu odpowiedzialności. Konkludując, nie zasługuje na aprobatę pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu, stanowiący, że podstawą powiązania skutku z czynem domniemanego sprawcy jest więc ustalana jedynie na płaszczyźnie empirycznej.

¹⁸ M. Bielski, *op. cit.*, s. 525.

